

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

МИНИСТЪР

ЗАПОВЕД

№ РД 09 – 1509 / 14.09.2007 г.

На основание чл. 25, ал. 4 от Закона за администрацията и във връзка с чл.13, ал.1 от Закона за професионалното образование и обучение, чл. 102, ал. 2 от Правилника за прилагане на Закона за народната просвета и чл.17, ал. 2 от Наредба № 6 от 28.05.2001 г. за разпределение на учебното време за достигане на общообразователния минимум по класове, етапи и степени на образование, при спазване на изискванията на чл. 66, ал.1 и 2 от Административнопроцесуалния кодекс и във връзка с осигуряване на обучението по учебния предмет

УТВЪРЖДАВАМ

учебна програма за задължителна професионална подготовка по учебен предмет **Здравословни и безопасни условия на труд** за всички професии от всички професионални направления.

Учебната програма влиза в сила от учебната 2007/2008 година.

Контрол по изпълнение на заповедта възлагам на Кирчо Атанасов – заместник-министър.

ДАНИЕЛ ВЪЛЧЕВ
ЗАМЕСТИК МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ И
МИНИСТЪР НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

УЧЕБНА ПРОГРАМА

ЗА ЗАДЪЛЖИТЕЛНА ПРОФЕСИОНАЛНА ПОДГОТОВКА

ПО

ЗДРАВΟΣЛОВНИ И БЕЗОПАСНИ УСЛОВИЯ НА ТРУД

УТВЪРДЕНА СЪС ЗАПОВЕД № РД 09 – 1509 / 14.09.2007 Г.

ЗА ВСИЧКИ ПРОФЕСИОНАЛНИ НАПРАВЛЕНИЯ

София, 2007 г.

I. ОБЩО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Учебната програма е предназначена за всички професии и специалности и за всички степени на професионална квалификация, в учебните планове на които е включен учебният предмет **Здравословни и безопасни условия на труд**.

Учебното съдържание на предмета дава възможност да се усвоят знания и умения за преценяване на рисковете на работната среда, за предприемане на превантивни мерки за избягване и отстраняването им, за гарантиране защитата на живота, здравето и работоспособността на работещите.

Съдържанието на учебния предмет **Здравословни и безопасни условия на труд** е структурирано в три раздела.

Обучението по предмета е взаимно свързано със знанията на учениците по учебните предмети от културно - образователна област **Природни науки и екология**, от **Задължителната професионална подготовка** и от обучението им за действия при бедствия, аварии, катастрофи, пожари и оказване на първа помощ.

Обучението по учебния предмет е интегрирано: теория и практика. Усвояването на специфичните понятия от нормативните актове, на правилата и методите за преценка и анализ на възможните опасности в работната среда, познаването на пожарната опасност на обектите, видовете травми и оказването на долекарска помощ изискват добре оборудван специализиран кабинет.

Практическият характер на учебния предмет изисква онагледяване с разнообразни дидактически материали, работа с нормативни актове, стандарти и друга литература и практически дейности. Всяка промяна на законите и произтичащите от тях нормативни актове (съгласно Приложение №1) е наложително да се отразява и в учебното съдържание.

II. ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО

Основната цел на учебния предмет е чрез усвояване на знания и умения да се придобият професионални компетенции за преценка на риска на работната среда, за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при различни трудови дейности.

Постигането на основната цел на обучението се осъществява чрез изпълнение на следните подцели:

- усвояване на знания и умения за трудовите правоотношения;
- усвояване на знания и умения за анализ на общите изисквания за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд, съобразно спецификата на провежданата дейност и изискванията на техническото, технологичното и социалното развитие;
- изграждане на система за анализ на общите изисквания за пожарна безопасност на обектите, за предотвратяване и гасене на пожари при аварии и бедствия;
- придобиване на знания и умения за видове травми и оказване на първична долекарска помощ.

III. РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА УЧЕБНОТО ВРЕМЕ

Общият брой часове по учебния предмет **Здравословни и безопасни условия на труд** е записан в учебния план на всяка професия. Часовете по варианти са посочени в Таблица № 1.

В съответствие с учебните планове на всяка професия са разработени три варианта на учебната програма по предмета.

Таблица № 1.

Варианти	I	II	III
Часове по учебен план	18	36	68
Минимален брой часове	16	32	68

IV. УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Структурирането на учебното съдържание е по раздели и теми. За всеки раздел са записани примерен минимален брой учебни часове и теми (съгласно Табл. № 2.). Разликата между броя на учебните часове в представения вариант и в учебните планове се разпределя от учителя в зависимост от спецификата на професията както за нови знания, така и за практически дейности.

Таблица № 2.

№ по ред	НАИМЕНОВАНИЕ НА РАЗДЕЛИТЕ И ТЕМИТЕ	ВАРИАНТИ		
		I	II	III
		Брой часове		
	Раздел I.			
1.	Термини и определения, нормативни актове, международни и национални организации по безопасност на труда.	2	2	6
2.	Права, задължения и отговорности на работодателя и работниците за здравословни и безопасни условия на труд, обучение по безопасност.	2	2	8
3.	Трудови правоотношения.	2	4	10
4.	Професионален и здравен риск при различни трудови дейности.	-	2	4
5.	Начини и средства, защитни приспособления, средства за сигнализация и маркировка за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд.	2	6	14
6.	Специфични изисквания за здравословни и безопасни условия на труд според профила на професията.	2	4	6
	Общо часове за раздела	10	20	48
	Раздел II.			
1.	Пожарна и аварийна безопасност на обектите. Начини и средства, уреди и системи за гасене на пожари.	2	4	8

	Общо часове за раздела	2	4	8

	Раздел III.			
1.	Видове травми (рани, навяхвания, изкълчвания и фрактури). Оказване на долекарска помощ при различни видове травми.	2	6	10
	Общо часове за раздела	2	6	10
	Резерв	2	2	2
	Минимален общ брой часове	16	32	68
	Общо часове по учебен план	18	36	68

V. ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО

В края на обучението учениците трябва да **ЗНАЯТ:**

- терминологията за здравословни и безопасни условия на труд;
- задълженията на работодателите за осигуряване на безопасност и здраве и по отношение на някои категории работещи;
- различните производствени вредности, оказващи влияние върху човешкия организъм;
- изискванията за професионален и здравословен риск;
- различни видове защитни приспособления;
- средства за сигнализация и маркировка;
- действието на пожарогасителните апарати.

ОПИСВАТ:

- причините, довели до травматизъм, и начините за оказване на долекарска помощ.

МОГАТ ДА :

- работят с нормативни актове;
- прилагат теоретични знания при решаване на казуси за работната среда;
- попълват трудов договор;
- преценяват професионалния и здравен риск;
- разработват писмен материал по зададена тема за даден обект;
- анализират начини и средства за защита и ограничение на вредните фактори;
- извършват самостоятелно преценка на риска на дадено работно място;
- преценяват пожарната опасност на обектите и да демонстрират работа с пожарагасителни уреди и съоръжения;
- преценяват травмите и да извършват първична долекарска помощ.

VI. АВТОРСКИ КОЛЕКТИВ

Инж. Атанаска Миленкова - учител в ПГМЕ , „Н. Й. Вапцаров”, София

VII. ЛИТЕРАТУРА

1. **Миленкова, А.** Здравословни и безопасни условия на труд – Учебно помагало за модулно обучение по програма FAR. С., Нови знания, 2001.

2. **Миленкова, А.** Здравословни и безопасни условия на труд - Учебно помагало за задължителна професионална подготовка. С., Нови знания, 2005.
3. **Миленкова, А., П. Асенов,** Наръчник за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд в училищата и детските заведения (за служебно ползване), 2005.

Приложение № 1.

СПИСЪК НА НОРМАТИВНИТЕ АКТОВЕ

1. Кодекс на труда (КТ) (обн., ДВ, бр. 26/1986 г. и 27/1986 г., изм. и доп., бр. 51 и бр. 110/1999 г., изм. и доп., бр. 25 от 16.03.2001 г., изм., бр. 1 от 04.01.2002 г., посл. изм. и доп., бр. 48 от 2006 г.).
2. Закон за здравословни и безопасни условия на труд (обн., ДВ, бр. 124 от 1997 г., изм., бр. 86 от 2000 г., бр. 64 и бр. 92 от 2000 г., бр. 25 от 2001 г. и бр. 111 от 2001 г., изм. и доп., бр. 18 от 2003 г., изм., бр. 114 от 30.12.2003 г., в сила от 31.01.2004 г. бр. 76 от 2005 г.).
3. Закон за народната просвета (обн., ДВ, бр. 86 от 18.10.1991 г., изм., бр. 90 от 24.10.1996 г., изм. и доп., бр. 36 от 31.03.1998 г., доп., бр. 124 от 27.10.1998 г., изм., бр. 153 от 23.12.1998 г., в сила от 1.01.1999 г., бр. 67 от 27.07.1999 г., в сила от 27.07.1999 г., бр. 68 от 30.07.1999 г., изм. и доп., бр. 90 от 24.09.2002 г., в сила от 24.09.2002 г., бр. 95 от 8.10.2002 г., в сила от 8.10.2002 г., бр. 29 от 31.03.2003 г., в сила от 31.03.2003 г., изм., бр. 71 от 12.08.2003 г., доп., бр. 86 от 30.09.2003 г., в сила от 1.01.2004 г., бр. 114 от 30.12.2003 г.).
4. Закон за професионалното образование и обучение (обн. ДВ, бр. 68 от 1999 г., изм. бр. 1 от 1999 г., бр. 108 от 2000 г. и бр. 111 от 2001 г., изм. и доп. бр. 103 от 2002 г., изм., бр. 120 от 2002 г., доп., бр. 29 от 2003 г.).
5. Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 5 от 2002 г. за съдържанието и реда за изпращане на уведомлението по чл. 62, ал. 4 от Кодекса на труда (ДВ, бр. 1 от 2005 г.)
6. Закон за здравето (ДВ, бр. 70 от 2004 г.)
7. Наредба за задължителното застраховане на работниците и служителите за риска "трудова злополука" (ДВ, бр. 13 от 2006 г.)
8. Наредба № 2 за противопожарните строително-технически норми (обн., ДВ, бр. 58 от 1987 г., изм. и доп., бр. 33 от 1994 г.).
9. Наредба № 3 на МНЗ за задължителните предварителни и периодични медицински прегледи на работниците (обн. ДВ, бр. 16 от 1987 г., изм. и доп., бр. 65 от 1991 г. и бр. 102 от 1994 г.).
10. Наредба № 3 на МТСП за функциите и задачите на длъжностните лица и на специализираните служби в предприятията за организиране изпълнението на дейностите, свързани със защитата и профилактиката на професионалните рискове (обн., ДВ, бр. 91 от 1998 г.).
11. Наредба № 3 на МТСП и МЗ за инструктажа на работниците и служителите по безопасност, хигиена на труда и противопожарна охрана (обн., ДВ, бр. 44 от 1996 г.).
12. Наредба № 5 за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд на работниците по срочно трудово правоотношение или временно трудово правоотношение (ДВ, бр. 43 от 2006 г.).
13. Наредба № 3 на МТСП и МЗ за реда и изискванията за определяне правото на допълнителен платен годишен отпуск за работа във вредни за здравето условия или за работа при специфични условия (обн., ДВ, бр. 44 от 1993 г.).
14. Наредба № 3 на МТСП и МЗ за минималните изисквания за безопасност и опазване на здравето на работниците при използване на лични предпазни средства на работното място (обн., ДВ, бр.46 от 2001 г.).

15. Наредба № 4 на КТСД, ЦС на БПС и ЦК на ДКМС за работите, които са забранени за лица от 15- до 18- годишна възраст (обн., ДВ, бр. 44 от 1987 г., изм. и доп., бр. 44 от 1993 г., изм., бр. 54 от 1999г.).
16. Наредба № 6 за условията и реда за даване на разрешение за работа на лица, ненавършили 18 години (ДВ, бр. 111 от 2006 г.).
17. Наредба № 4 на МТСП и МЗ за обучението на представителите в комитетите и групите по условия на труд в предприятията (обн. ДВ, бр. 133 от 1998 г., изм. и доп., бр.85 от 2000 г.).
18. Наредба № 4 на МТСП и МВР за знаците и сигналите за безопасност на труда и противопожарна охрана (обн., ДВ, бр. 77 от 1995 г.).
19. Наредба № 5 на МТСП и МЗ за реда, начина и периодичността на извършване на оценка на риска (обн., ДВ, бр. 47 от 1999 г.).
20. Наредба № 7 на МТСП и МЗ за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване (обн. ДВ, бр. 88 от 1999 г., изм., бр. 48 от 2000 г., бр. 52 от 2001 г., изм. и доп. бр. 43 от 2003 г.).
21. Наредба № 7 на МТСП и МЗ за вредните и тежки работи, забранени за извършване от жени (обн., ДВ, бр. 58 от 1993 г.).
22. Наредба № 3 от 18.09.2002 г. за минималните изисквания за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд при работа с видеодисплеи, издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването (обн., ДВ, бр. 95 от 8.10.2002 г.).
23. Наредба № 9 за здравно-хигиенните изисквания при използването на персонални компютри в обучението и извънучебните дейности на учениците, издадена от МЗ (обн., ДВ, бр. 46 от 1994 г.).
24. Наредба № 13 на МЗ за пределно допустимите концентрации на вредни вещества във въздуха на работната среда (обн., ДВ, бр. 81 от 1992 г., изм. и доп., бр. 11 от 1994 г., изм., бр. 57 от 1994 г. в сила до 31.01.2005 г.). След тази дата влиза в сила Наредба № 13 от 30.12.2003 г. на МТСП и МЗ за защита на работещите от рискове, свързани с експозиция на химични агенти при работа (обн., ДВ, бр. 8 от 2004 г.).
25. Наредба № 14 на МЗ за службите по трудова медицина (обн., ДВ, бр. 95 от 1998 г.).
26. Наредба № 15 на МЗ и МТСП за условията, реда и изискванията за разработване и въвеждане на физиологични режими на труд и почивка по време на работа (обн., ДВ, бр. 54 от 1999 г.).
27. Наредба № 16 на МЗ и МТСП за физиологични норми и правила за ръчна работа с тежести (обн., ДВ, бр. 54 от 1999 г.).
28. Наредба за работното време, почивките и отпуските на МС (обн., ДВ, бр.6 от 23.01.1987 г., изм., бр.33, 55 и 59 от 1991 г., бр.59 и 67 от 1993 г., бр.38 от 1994 г., изм. и доп., бр. 54 от 15.06.2001 г., в сила от 31.03.2001 г., изм. с Решение № 9353 от 21.10.2002 г. на ВАС на РБ, бр. 103 от 05.11.2002 г., в сила от 05.11.2002 г. последно изм., бр.1 от 2007 г.).
29. Наредба за определяне на видовете работи, за които се установява намалено работно време (ДВ, бр. 103 от 2005 г.)
30. Наредба за допълнителните и други трудови възнаграждения, приета с ПМС № 133 от 14.07.1993 г. (обн., ДВ, бр. 67 от 1993 г., изм., бр. 1, и 63 от 1994 г., бр. 29 и 72 от 1996 г., изм. и доп., бр. 24 от 1997 г., изм., бр. 25 от 1999 г.).
31. Наредба № 4 за техническа експлоатация на електрообзавеждането (обн. ДВ, бр.72 от 2005 г.).
32. Наредба за комплексно оценяване на условията на труд (обн., ДВ, бр. 73 от 1991 г., изм., бр. 67 от 1993 г.).
33. Инструкция от 5.07.1996 г. за изискванията за безопасни условия на възпитание, обучение и труд в системата на народната просвета, издадена от МОНТ (обн., ДВ, бр. 61 от 1996 г.).

34. Правила за оказване на първа долекарска помощ при увреждане на здравето при работа на МЗ и МТСГ – 1994 г.
35. Наредба № 1 от 4.03.2002 г. за условията и реда за придобиване на правоспособност за упражняване на професии по управление на товароподемни кранове и подвижни работни площадки (издадена от министъра на образованието и науката и министъра на труда и социалната политика (обн., ДВ, бр. 28 от 19.03.2002 г., в сила от 20.04.2002 г.).
36. Наредба № 2 от 17.01.2001 г. за условията и реда за придобиване на правоспособност за упражняване на професия по обслужване на парни и водогрейни котли, (издадена от министъра на образованието и науката и министъра на труда и социалната политика, (обн., ДВ, бр. 9 от 30.01.2001 г.).
37. Наредба № 3 от 17.01.2001 г. за условията и реда за придобиване на правоспособност за упражняване на професията "монтър по монтиране, поддържане и ремонтване на асансьори", (издадена от министъра на образованието и науката и министъра на труда и социалната политика (обн., ДВ, бр. 9 от 30.01. 2001 г.).
38. Наредба № 5 от 14.02.2000 г. за придобиване и отнемане на правоспособност за работа със земеделска и горска техника, (издадена от министъра на земеделието и горите и министъра на образованието и науката (обн., ДВ, бр. 18 от 2000 г., изм., бр. 78 от 11.09.2001 г.).
39. Наредба № 6 от 14.02.2003 г. за изискванията, условията и реда за обучение на кандидатите за придобиване на правоспособност за длъжностите от железопътния транспорт и реда за провеждане на изпитите на лицата от персонала, отговорен за безопасността на превозите (обн., ДВ, бр. 20 от 4.03.2003 г.).
40. Наредба № 7 от 11.10.2002 г. за условията и реда за придобиване на правоспособност по заваряване (обн., ДВ, бр. 100 от 25.10.2002 г., изм. и доп., бр. 95 от 28.10.2003 г.).
41. Наредба № 31 от 26.07.1999 г. за изискванията, условията и реда за придобиване на правоспособност за управление на моторно превозно средство (обн., ДВ, бр. 69 от 3.08.1999 г., в сила от 1.09.1999 г., изм., бр. 2 от 7.01.2000 г., в сила от 1.01.2000 г., бр. 53 от 30.06.2000 г., в сила от 1.07.2000 г., бр. 9 от 30.01.2001 г., бр. 16 от 12.02.2002 г., в сила от 26.12.2001 г., бр. 82 от 27.08.2002 г., в сила от 27.08.2002 г.).
42. Наредба № 6 от 26.11.2003г. за изграждане на достъпна среда в урбанизираните територии (обн., ДВ, бр. 109 от 2003 г.).